

TRABLUSGARP SAVAŞI'NDA PROPAGANDA EDEBİYATI: RECEP VAHYİ'NİN *MANZUM TÜRKİYE-İTALYA HARBİ* (İNCELEME-METİN)

PROPAGANDA LITERATURE IN THE ITALO-TURKISH WAR: RECEP VAHYİ'S
MANZUM TÜRKİYE-İTALYA HARBİ [THE ITALO-TURKISH WAR IN VERSE]
(EXAMINATION-TEXT)

Hasan ULUCUTSOY^{*}

Öz

Trablusgarp Savaşı, Osmanlı Devleti'nin Afrika'daki uzak bir vilayeti olan Trablusgarp'ta 1911-1912 yılları arasında yaşanır. Savaşın uzak bir coğrafyada gelişmesi karşısında Osmanlı toplumu savaşa ilgisini yavaş yavaş kaybetmeye başlar. Bu atmosferde savaş propagandası devreye girer. Trablusgarp Savaşı dönemi Osmanlı propagandasının kullandığı araçlardan biri de edebiyattır. Bu dönemde subay olarak görev yapan şair Recep Vahyi'nin *Manzum Türkiye-İtalya Harbi* adlı şiir kitapçığı Trablusgarp Savaşı sürerken yayınlanır. Osmanlı cephe gerisinin savaşa ilgisini artırmayı ve topluma öz güven aşılama amaçlayan eser, bir propaganda edebiyatı ürünüdür. Salt propaganda amacıyla üretilmiş olan eser, Trablusgarp Savaşı döneminde Osmanlılar tarafından yapılmaya çalışılan propaganda çalışmalarının öne çıkan temalarını yansıtmaktadır. Eserde propaganda ve karşı propaganda teknikleri ve izlekleri kullanılmaktadır. Popüler bir dil ve üslubun benimsenmesi ise Osmanlı toplumunun farklı katmanlarına seslenme amacını yansıtmaktadır. Hedef kitlesi Türkçe konuşan sıradan halk olan şairin, buna uygun olarak sade ve akıcı bir Türkçeyi tercih ettiği gözlenmektedir. Şairin ironik üslubu, mizahi tonu ve yer yer amiyane ifadelerle eklenen küfür ve argo yüklü söylemi eseri ilgi çekici kılan etkenlerdendir. Nitekim popüler bir retorik üzerine inşa edilen *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, Trablusgarp Savaşı dönemi Osmanlı savaş propagandasının mikro düzeyde bir temsili görünümündedir.

Anahtar Kelimeler: Trablusgarp Savaşı, Osmanlı Devleti, İtalya, savaş propagandası, savaş edebiyatı

Abstract

The Italo-Turkish War took place between 1911 and 1912 in Tripoli, a remote province of the Ottoman Empire in North Africa. In the face of the war at a distant geography, the Ottoman society gradually began to lose interest in war. In this atmosphere, war propaganda comes into play. A tool of the Ottoman propaganda used during the Italo-Turkish War was literature. During this period, officer and poet Recep Vahyi published his booklet called *Manzum Türkiye-İtalya Harbi* [The Italo-Turkish War in Verse]. The work aimed at increasing the interest of the Ottoman home front to the war and instilling confidence in society as a product of propaganda literature. The work purely reflects Ottoman propaganda produced for

* Öğr. Gör. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörlüğü Türk Dili Bölüm Başkanlığı, İstanbul / Türkiye, ulucutsoy@itu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5332-9166

the Italo-Turkish War. Propagation and counter-propaganda techniques and themes are used in the work. The adoption of a popular language and style reflects the aim of addressing different layers of Ottoman society. It is observed that the poet prefers a simple and fluent Turkish in order to reach Ottoman general public who speaks Turkish. The ironic style of the poet, his humor tone, swearing and slang discourse added to vulgar expressions are among the factors that make the work remarkable. As a matter of fact, the work, built on a popular rhetoric, appears to be a micro-level representation of the Ottoman war propaganda during the Italo-Turkish War period.

Keywords: Italo-Turkish War, Ottoman State, Italy, war propaganda, war literature

Giriş

Propaganda, önceden planlanmış bir tepki alabilmek için insan algısını biçimlendirmek ve davranışlarını yönlendirmek amacıyla bir propagandacı tarafından yürütülen sistematik bir girişimdir.¹ Propaganda, savaş dönemlerinde askerî cephenin bile önüne geçebilir.² İyi organize olmuş propagandanın toplumun/kamuoyunun savaşa bakışını seferberliği destekler doğrultuda değiştirme kapasitesi vardır.³

Savaş dönemlerinde yürütülen propaganda çalışmaları, toplumların, seferberlik ortamında açık ve alıcı bir hâl alan sosyal psikolojilerinden yararlanarak amacına ulaşmaya çalışır. Bu yönüyle savaş dönemlerinde edebiyatın da propaganda amacıyla kullanıldığı bir gerçektir. Bu tür eserler savaş edebiyatının salt propaganda amacıyla üretilmiş ürünleridir. Özellikle Geç Dönem Osmanlı savaşlarına (1828-1918) göz atıldığında savaş dönemlerinde üretilen edebiyatın propaganda amacıyla kullanıldığı çok sayıda örneğe rastlanmaktadır.⁴

Erkân-ı Harp Miralay (Kurmaya Albay) ve şair Recep Vahyî'nin⁵ (1867-1922) Trablusgarp Savaşı döneminde kaleme aldığı *Manzum Türkiye-İtalya Harbi* adlı eseri, tümüyle propaganda amacıyla üretilmiş bir savaş edebiyatı ürünüdür. Bugüne kadar Latin alfabesine aktarılmayan ve savaş propagandası bağlamında değerlendirilmeyen eserin incelenmesi ve çeviri yazı metninin verilmesi, Trablusgarp Savaşı dönemi Osmanlı kamuoyunun savaşa bakışının anlaşılmasına yardımcı olacaktır. Böylece Osmanlı Devleti'nin "Afrika-yı Osmanî"deki son kara parçası olan Trablusgarp'ın (Trablusgarp, Bingazi ve Fizan) İtalyan işgaline uğraması karşısında kaleme alınan *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*'nin propaganda izlekleri saptanarak edebiyatın propaganda

1 Garth S. Jowett – Victoria O'Donnel, *Propaganda and Persuasion*, Fifth Edition, Sage Publications, Washington 2012, s. 6-17.

2 Quincy Wright, *A Study of War*, The University of Chicago Press, Chicago 1983, s. 263.

3 Sinisa Malesevic, *The Sociology of War and Violence*, Cambridge University Press, Cambridge 2010, s. 202.

4 Bu konuda bk. Halûk Harun Duman, *Balkanlara Veda*, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul 2017; Erol Köroğlu, *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı 1914-1918*, İletişim Yayınları, 2. baskı, İstanbul 2010; Hasan Ulucutsoy, *Cihattan İttihatçı Propagandaya: Osmanlı Savaşlarında Propaganda ve Edebiyat (1828-1912)*, Libra Kitap, İstanbul 2020.

5 Recep Vahyî'nin Teselya Savaşı (1897), Trablusgarp Savaşı (1911-1912) ve Birinci Dünya Savaşı (1914-1918) dönemlerinde kaleme aldığı savaş edebiyatı ürünleri hakkında bk. Cafer Gariper, "Savaş Edebiyatı ve Recep Vahyî'nin Kalem Ürünleri", *Türk Harp Edebiyatı Konulu I. Uluslararası Türkiyat Sempozyumu*, Berikan Yayınevi, Ankara 2014, s. 409-416.

amacıyla kullanımı örneklendirilecek ve Trablusgarp Savaşı özelinde geliştirilen Osmanlı propaganda söylemi açığa kavuşturulacaktır.

İnceleme

Manzum-Türkiye İtalya Harbi başlıklı 40 sayfalık şiir kitapçığı, Rumi 1328 (Mart 1912-Mart 1913) tarihini taşımaktadır.⁶ Eserin içeriğinden hareketle kitapçığın, 1912 yılının ilk üç aylık dilimi içerisinde, Rodos ve On İki Ada'nın 4 Mayıs 1912'de İtalyanlarca işgalinin hemen arifesinde kaleme alındığı anlaşılmaktadır.⁷ *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*'nin kapağında "birinci kısım" ve sonunda "kısım-1 evvelin sonu" yazsa da ikinci cildin savaş koşullarında yayınlanamadığı anlaşılmaktadır.

Recep Vahyi'nin *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, Trablusgarp Savaşı dönemi Osmanlı propagandasının başlıca izleklerini bünyesinde toplayan bir eserdir. Eserin temel işlevi Osmanlı cephe gerisine öz güven aşılaktır. Popüler bir dil ve üslubun benimsendiği eserdeki söylemin halktan devlet kademelerine dek Osmanlı toplumunun farklı katmanlarına yönelik olması ve Osmanlı Devleti'nin farklı etnik topluluklarının kuşatıcı bir yaklaşımla anılması da propagandanın geniş kitleleri hedeflediğini göstermektedir.⁸

Popüler bir retorik üzerine inşa edilen *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, dönemin Osmanlı savaş propagandasının mikro düzeyde bir temsili görünümündedir. Eserde Trablusgarp Savaşı için İttihatçı Said Paşa hükümetinin, İttihad ve Terakki Cemiyeti'ne yakın örgütlerin ve İttihatçı eğilimli aydınların benimsediği propaganda tezlerine koşut olarak kamuoyunun, savaş amaçları doğrultusunda iknası adına çaba sarf edilmektedir. Recep Vahyi'nin geliştirdiği propaganda söyleminin çıkış noktasını ise maddi üstünlüğe sahip İtalyanların manevi üstünlüğe sahip Osmanlılar karşısında yenileceği görüşü oluşturmaktadır.⁹ Nitekim dönemin basınına göz atıldığında benzeri bir söyleme rastlanması da *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*'nin dönemin savaş propagandası izleklerine eklenildiğini göstermektedir:

Hiç şübhe yoktur ki cenâb-ı vâcibü'l-vücûdun nusreti ve hazret-i Peygamber'in imdâdı bizim ile beraber oldukça, biz kayıklar ve zenbuklar ile İtalya zırhlılarına hücum ederiz. Nasıl ki ettiler ve edeceklerdir. Zırhlı nedir, on bin adam hücum eder de her zırhlıya beşer adam atlayabilirse kâfidir. Evet ashâb-ı fûnûn bu sözlere kakhahalar ile

6 Recep Vahyi, *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, [y.y.] 1328 [1912].

7 Eserin yazılış tarihinin On İki Ada'nın işgalinin hemen öncesine tekabül ettiği şu beyitlerden anlaşılmaktadır: "Şimdi de zannederim saldıracaksın Sisam'a Sözümü dinle şu pis kanına kendin susama Eyleme meyl-i Midilli ve temennî-yi Rodos Arkadan çünkü basar 'ayn-ı 'Arab bâd-ı lodos" (Age., s. 31).

8 Hasan Ulucutsoy, *Cihattan İttihatçı Propagandaya: Osmanlı Savaşlarında Propaganda ve Edebiyat (1828-1912)*, s. 463-464.

9 "Zâhiri kuvvetine öyle güvendin ki a dûtun Ma'nevî kuvveti inkâra cesâret buldun" (Recep Vahyi, *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, s. 14).

güleceklerdir, lâkin şunu da unutmayalım ki bu suretle hücum edecekler ashâb-ı fünûn değildir, top ağzına tüfenk ile yürüyerek İtalyanları firârâ kadar mecbur eden kuvvet fen kuvveti değildir.¹⁰

Recep Vahyî'nin yararlandığı propaganda dayanakları arasında İtalya'nın Trablusgarp'ı yutmak için uluslararası diplomatik arenada kendisine meşruiyet zemini yaratmak düşüncesiyle ürettiği *mission civilisatrice* (medenileştirme misyonu) tezi öne çıkmaktadır.¹¹ Eser bu bakımdan bir tür karşı propaganda metni vasfı kazanmaktadır. Şairin karşı propaganda tezleri tümüyle İtalyan medenileştirme misyonuna yanıt vermek niyeti taşıdığından “barbar, medenî, bedevî” gibi kelimeler eserde sıklıkla geçmektedir.¹² Özellikle İtalya'nın geri kalmış Sicilya gibi güney bölgelerinden hareketle asıl medeniyetsiz olanın İtalya olduğu savının ileri sürülmesi ise kitapçığın karşı propaganda söyleminin en dikkat çekici yönüdür.¹³

Şair, Türk-Arap-Berberi-Zenc ittifakından sık sık söz açarken savaştan Osmanlıların galip çıkacağına duyduğu güveni vurgular.¹⁴ Trablusgarp'ta yaşanan mücadelenin Osmanlıların istekleri doğrultusunda sona ereceğine duyulan öz güven, kitapçığın tümüne sinmiştir.¹⁵ Bu durum propagandanın topluma öz güven aşılama çalıştığını ortaya koymaktadır.

Manzum Türkiye-İtalya Harbi'nin kaleme alındığı tarih (muhtemelen Mart 1912), aynı zamanda Balkan ittifakının filizlenmeye başladığı bir dönemdir. Trablusgarp'taki mücadeleye karşın Balkanlara yönelik duyarlılığın Osmanlı siyasal ve sosyal evreninde artmaya başladığı günlerde üretilen kitapçıkta Balkan ittifakının oluşumunun yarattığı huzursuzluğu bertaraf etmek üzere olası düşman ülkelere gözdağı veren beyitler yer almaktadır.¹⁶ Bu durum, Recep Vahyî'nin değişen konjonktüre uyum sağlamak adına pragmatik biçimde hareket ettiğini göstermektedir.

10 Abdürreşid İbrahim, “Eski Kafadan Eski Siyâset”, *Sırat-ı Müstakim*, Nr: 167, 3 Teşrinisani 1327 [16 Kasım 1911]. Çeviri yazı için bk. *Sıratı müstakim Mecmuası*, VII, ed. M. Ertuğrul Düzdağ, Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, 2016, s. 160-161.

11 Trablusgarp Savaşı'nda İtalya'nın medenileştirme misyonu tezleri hakkında bk. Paulino Toledo Mansilla, “Trablusgarp Savaşı'nın İdeolojisi ve Propaganda Esasları (1911): Trablusgarp ve Sirenayka'da Çökmekte Olan Osmanlı Kültürüne Karşı Bir Kurtuluş Çaresi Olarak Görülen İtalyan Medenileştirme Misyonu”, *Osmanlı Devleti'nin Dağılıma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları*, yay. haz. Mehmet Ersan – Nuri Karakaş, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 555-564.

12 “Gör ki Osmanlıların barbarı, senden medenî Sana onlar verecek ders-i hamiiyet; a denî” (Recep Vahyî, *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, s. 4).

13 “Oralarda medeniyet yoksa a dostum sana ne Ülkeniz bak daha vahşettir de, ammâ bana ne Ya cenûbu o İtalyan medenî yer mi âceb Başka bir devlete olmaz mı bu şey 'ayn-ı sebeb” (Age., s. 37).

14 “İttihâd etti Arap Türk ile dînen hem-zâd Yapacaklar sana şîrâne, dilîrâne cihâd” (Age., s. 26). “Sana düşman yetişir Zenc ile kavm-i Berber Sen tırâş istedin onlar sana olsun berber” (Age., s. 32).

15 “Habeşî'den yediğin tatlı mı geldi acaba Arap'ınki acıdır üste de Türk'ünki caba” (Age., s. 3).

16 “Durmayıp harbe de hazırlanıyor Bulgar'ımız Korkarım “Sofya” sakın olmasın ilk ilgarımız

Recep Vahyi'nin eser boyunca benimsediği tutum Osmanlıcı bir yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Buna göre İmparatorluğun Müslim ve gayrimüslim unsurlarının savaş karşısında gösterdikleri dayanışmadan memnuniyet duyan şair; Türk, Arap, Arnavut, Laz, Kürt, Gürcü, Çerkes, İsevi, Musevi,¹⁷ bir dizi etnik Osmanlı topluluğunu anarak cephe gerisine birlikteliğin güçlendirilmesi çağrılarını yapar.

Şairin benimsediği propaganda yöntemleri arasında *mezalim propagandası* (İng. *atrocitiy propaganda*) da yer almaktadır. Böylelikle İtalyan ordusunun Trablusgarp'ta sivil halka ve yaralı askerlere/direnışçilere yönelik vahşı uygulamalarının üzerinde durularak İtalyanların haksız savaş yürüttükleri savı ileri sürülür. Bu söylem Osmanlı savaş seferberliğinin meşrulaştırılmasına da hizmet etmektedir.

Osmanlı savaş seferberliğine meşruiyet kazandıran yöntemlerden biri de İtalyanların *jus ad bellum* (haklı neden) ve *jus in bello* (haklı yürütme) ilkelerine aykırı davrandıklarının vurgulanmasıdır.¹⁸ İtalyanların uluslararası hukuku çiğneyerek Trablusgarp'ı yutmaya kalkışması düşmanın haksız savaş yürütmekle suçlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu söylemin bir boyutu da Osmanlıların direnişini sürdürmeleri hâlinde uluslararası diplomatik yardımın imdatlarına koşacağına dair telkinde bulunarak direniş azmini ateşlemektir.

Eserde en dikkat çekici noktalardan biri de amiyane ifadeler ve cinsel içerikli göndermeler yoluyla kurulan İtalyanlara karşı pejoratif söylemdir.¹⁹ Sık sık argo, küfür veya

Kaşınıp durma sakın sen de 'azizim Karadağ
Açarız bak sana da sinene lâyıık kara dağ
Hepiniz uslu durun zıplamayın Balkanlar!
Yoksa tûfâna boğar cümlelerinizi al kanlar" (Age., s. 10).

- 17 "Türklerin ayranına değmeyiniz kim kabara
Bir ziyâfette bütün askeriniz yer, papara
Kırkı da aştı ve taştı o rezâletleriniz
Kavm-i A'râb uyanırsa serilir hep seriniz
Arnavutlar da size ders-i şecâ'at verecek
O zaman 'akl-ı cehûlâneniz artık erecek
Ya o arslan gibi Lazlar, ya o gürbüz efeler
Sizi itler gibi ya bahre döker, ya zedeler
Kürtleri Gürcü ve Çerkesleri bilmem neleri
Ne yaparsın o gazanferleri sürsem ileri
İsevi, Müsevi bi'l-cümle vatandaşlarımız
Kafanı kırmak içindir bu demir taşlarımız" (Age., s. 11).
- 18 "Ey hüküm hey'eti, ey belde-i meşhûre: Lahey
Hiç hukûk-ı düveli almayınız kâle dahi" (Age., s. 8).
"Ansızın bastı İtalyan, ederek nakz-ı 'uhûd
Pâymal etti hukûk-ı düveli hepsi şühûd" (Age., s. 28).
- 19 "Düşmanın hepsi hemen ser-be-zemin hâke yatar
Sinleri on sekiz ancak delikanlı ve civân
Yok imiş donları da malları meydânda 'ayân
Bunları kâmil almış o kabile hep esir
O civârı Bedeviler bütün etmiş teshir
O zamân şeyh demiş ormanı bir balta yarar
Nev-civân düşmânımız üste değil alta yarar" (Age., s. 16).

cinsel göndermeli söz oyunlarına başvuran²⁰ şairin eserini ilgi çekici kıldığı yadsınamaz bir gerçektir. Eserin tamamına sinen ironik üslup ve şairin mizahi yanı güçlü ifadeleri²¹ ise eserin ilgi çekiciliğine katkıda bulunmaktadır. Hiç kuşkusuz, bu tercih, *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*'nin geniş kitlelere seslenen popülist bir propaganda edebiyatı yayını olmasından ileri gelmektedir.

Düşmana karşı güçlü bir öteki yaratmak için İtalyanları topluca stereotipleştiren şair, “makarnacı” klişesiyle düşman ülke vatandaşlarını topluca kalıplaştırarak küçümsemektedir.²² Sık sık “makarnacı” ifadesiyle dalga geçilen düşmanın böylelikle toplumda korku uyandırması engellenmektedir.

Manzum Türkiye-İtalya Harbi'nde işlenen konulardan biri de *donanmasızlık* yüzünden Osmanlıların Trablusgarp'a ulaşamaması ve Ege Denizi'nde dolaşan İtalyan donanmasının yol açtığı endişedir. Osmanlıların bir zamanlar donanmaları sayesinde dünya gücü olduklarını anımsatan şair²³, Osmanlı Devleti'nin İzmir ve Selanik gibi önemli kentlerinin İtalyan donanması tarafından tehdit edildiğini ortaya koyan beyitlere yer verir.²⁴ Her ne kadar bu beyitlerde düşmana karşı meydan okuyucu bir tavır söz konusu olsa da bu yolla denizlerde üstünlük ve donanmanın önemi gibi konular satır aralarında işlenerek Osmanlı toplumunun Donanma Cemiyeti gibi Osmanlı donanmasının modernizasyonu için çaba gösteren dernek ve örgütlere yardımda bulunmaları özendirilmektedir.

Son olarak belirtmek gerekir ki Recep Vahyi, eser boyunca genelde Osmanlı bir duruş sergilese de İslam dünyasının Osmanlı Devleti'nin arkasında durduğu imasını da yer yer işler.²⁵ Bu yolla Osmanlı Müslüman toplumuna büyük bir cemaate üye oldukları ve güç kaynaklarının Osmanlı dışı dünyaya dek uzandığı telkin edilmektedir.

-
- 20 “Hele mecrûhlara işkence ne vahşet ya Rab!
Aslınız piç idi gösterdi bunu dehşet-i harb” (Age., s. 31).
“Boğarım la'nete mel'ün! Seni artık ağanı
Kahramân Türk ve Arap: Belleyecekler ananı” (Age., s. 36).
- 21 “Don Kişotluk” yakışır zâtına ancak düdüğüm
Öyle bir 'ukdeye düştün ki çözülmez bu düğüm” (Age., s. 25).
- 22 “Bir taraftan makaronyacı “Trablus” kuşanır
Bir taraftan da o nazlım palikaryam kaşınır” (Age., s. 3).
“Ey İtalya'da kral, Afrika'da imparator
Makaronyayla beraber yiyeceksin terator” (Age., s. 24).
- 23 “Bir zamanlar bütün âfâkı ederdik tehdid
O zaman vardı donanma, yok idi hatt-ı hadid” (Age., s. 18).
- 24 “Etmesin fikrini mersâ-yı Selânik işgâl
Orda var çifte burun sadmeyi yersin derhâl
Seni teşvike medâr olmasın İzmir limanı
Sana hayvan gibi mutlak yedirirler samanı” (Age., s. 32).
- 25 “Yaptığın zulm ile heyecâna getirdin Mısır'ı
Yutacaksın koçanı görmeyeceksin mısırı
Verdiğin yemleme kızdırdı 'umûmen Hind'i
Bir piliç, yok sana min-ba'd değil bir hindi” (Age., s. 27).

Sonuç

Savaş dönemlerinde topluma nüfuz etmek amacıyla her türlü araca başvuran propagandanın yararlandığı başlıca kanallar arasında edebiyat da bulunmaktadır. Recep Vahyî'nin *Manzum Türkiye-İtalya Harbi* başlıklı kitapçığı, Trablusgarp Savaşı atmosferinde bastırılmış popüler bir propaganda yayınıdır. Eser, bu yönüyle, edebiyatın savaş dönemlerinde propaganda amacıyla kullanımına bir örnek oluşturmaktadır. Dolayısıyla eserin “propaganda edebiyatı” ürünü olarak tanımlanması mümkündür. Propaganda izlekleri bakımından dönemin ortak temlerine yaslanan şairin popülist söylemle beslediği *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, Trablusgarp Savaşı edebiyatının zengin propaganda malzemesi içeren eserlerinden biridir. Bu da göstermektedir ki Türk savaş edebiyatı üzerine yapılacak araştırmalar arttıkça edebiyat-propaganda ilişkisi daha belirgin biçimde açığa çıkarılacak ve savaş dönemlerinde edebiyatın propaganda amacıyla nasıl kullanıldığı daha belirgin biçimde gözler önüne serilecektir.

Metin²⁶

[kapak sayfası] Manzûm Türkiye-İtalya Harbi

Birinci Kısım

Âsâr-ı Vahyî'den:

Nâzım ve müellifi: erkân-ı harbiye ümerâsından

Recep Vahyî

Her hakkı kânûnen mahfûzdur

1328

[3] Türkiye-İtalya Harbi

İntâk

-I-

Bir taraftan makaronyacı “Trablus” kuşanır

Bir taraftan da o nazlım palikaryam[*] kaşınır

Şîr-i İslâm'ı uyandırdı sizin yaygaranız

Tâ ebed artık onulmaz değilirse yaranız

A benim dostum İtalyan, bu nasıl harb ü plan

Medeniyyet buna denmez bu deniyyettir utan!

26 Metne tarafımızdan yapılan ilaveler köşeli ayraç ([]) içerisinde verilmiştir.

* Geleneksel kıyafetli Yunan askeri.

Çanak açtın bize farz oldu seni ıslatalım
Bir kötek de sana, bâ-‘avn-i Hudâ, biz atalım
Habeşîden yediğin tatlı mı geldi acaba
Arap’inki acıdır üste de Türk’ünki caba
Teba’an bak ki yine lütf u himâyette demek
Bu sizin-çün ebedî lütf-i ‘azîm olsa gerek
[4] Geziyor, eğleniyor: Biz yine ehl-i nasafet
Hangimiz bak medenî bir düşünüp insâf et!
Afrika ‘âlemini kana boyattın yekser
Böyle bir fi’l-i sibâ’âte, seni mutlak ezer
Gör ki Osmanlıların barbarı, senden medenî
Sana onlar verecek ders-i hamîyyet; a denî
Sana bir lokma-i hırs olmayacak Bingâzî
Seni ordan dökecekler denize bin gâzî
Ey mu‘azzam denilen zümre-i ifsâd ü fesâd
Bir uyansın da görün ejder-i efkâr-ı cihâd
Bizde vardır acele; orda nedem hissi doğar
Korkarım kim bu Trablus sizi en sonra boğar
İki üç torpido gark eylediniz gâfileten
İki üç kal’a harâb eylediniz hâliyeten
Saldırıp öyle kudurmuş gibi ey kavm-i ‘akûr
Olmayın hem bir iki hamle ile şâd u fahûr
[5] Hem eli hem ayağı bağlı bir arslan bulmak
Ona karşı geçerek cımbız ile kıl yolmak
Ne denâettir a dostum! Bu ne cür’etli hücum!
Sever ammâ ki Araplar da şeyâtine rücûm
Buna Türkler de muhakkak kızacak! Kızdı bile
Kaçacak varsa yerin kaç, satırı aldık ele

Bir güzel zorlar isen çizme ayağınla gider
Olur en sonra bu külfetlerinin hepsi heder
Bir “Tokat”tan[*] ne çıkar hep size yumruk yakışır
“Nefy-i Fizân” bile az; hırsıza tomruk yakışır
Kurşunun sancağı kurtardı yaşa! Nusret Ağa
Kıymetin nice senin “şanlı paşa” Nusret Ağa!]**
Âferinler sana benden! Ne isâbetli nişân!
Karadan bahre ulaştın: Sana kâfidir o şân
[6] – 2-

Karaya askerini eyledin ihrâc, ammâ
Bunun encâmı vahîmdir; sebeb[i] sefk-i dimâ
Bedevîler sana ta’lîm edecekler harbi
Göreceksin o zamân cânib-i şark u garbı
Meşcer-i nahli de bombardıman etmişsin ayol
Seni iflâsa kadar sevk eder isrâflı bu yol
Hurmanın insâna benzer yeri var mı a kuzum?
Daha biz başlamadan dehşete gösterme lüzûm
Sen de hiç korkma eyâ hazret-i tabbâh-ı pilâv
Her taraf volkan olup saçsa bütün ‘âleme lâv
Size tasvîr edeyim bir de Selânik planı
Bir pilâvcı ne diyor bak bu sözün yok yalanı
Söze sathî bakılırsa dediği saçma sapan
Lâkin im’ân olunursa cihet-i nükte ‘ayân
“Yolumuz yoksa eğer Afrika sâhillerine”
“Çâre îcâd edelim düşmeyelim ye’se yine”
[7] “Bahr-i Adriyyâtik üstünden aşıp gitmeliyiz”

* Trablusgarp Savaşı'nın başında Preveze'de İtalyan filosunca batırılan Osmanlı torpido botu Tokat kastedilmektedir.
** Nusret Ağadan bahseden dizeler, Trablusgarp kıyılarında seyreden İtalyan savaş gemisinin gözcü kulesindeki askerin kıyıda ateş açan yerli mücahidin kurşunuyla vurularak düşürülmesi olayına göndermedir.

“Cisr-i a‘zam kurulup düşmâni mahvetmeliyiz”
Sende varken bu büyük ‘akl u zekâ, re‘y-i musîb
Olur elbette zafer ‘âşık-ı ikdâma nasîb
Ben de takdîr ederim himmet-i kudsî-i kibâr
Köprü kurmak değil, eyler bile imlâ-yı bihâr
Lâkin eyvâh o himmet nerede biz nerede?!
Bize gafletle boğulmak bile mümkün derede
Bizi lâkin bu sefer meslek-i ikdâma koyar
Hak da bizden yanadır işte bu kâfi bize yâr
Bir işâretse eğer kal‘-i cibâle o sözüñ
Bence tahsîne sezâdır bu kinâyeyle özün
Dostumuz kavm-i İtalyan’a yine başlayalım
Nâib-i dîv-i racîmdir[*] bir iki taşlayalım
Berberilerle Senûsîleri[**] kızdırma yeter!
Onların işleri kuvvetle değil hakla biter
[8] Senin olsun kolera malımızı ver de geri
“Yoksa ruhun bile olmaz o metâ‘ın değeri”
Hakkı sen ey düdüğüm bir makaronya sandın
Bu derin noktada şeytâna uyup aldandın
Bizi korkutmak için mi bu hücumun a rezîl
Vâcib oldu bize de fikrini etmek ta‘dîl
Kış daha başlamadan zırlıların bitti işi
Bir de biz başlar isek, sen düşün artık gidişi
Mi‘deniz Derne‘mizin yağına imrendi gibi
Sanırım kısmetinizdir denizin tuzlu dibi
Bu ne alçakçasına dâ‘iye-i istilâ
Biz, fakat eyleyelim mertçesine def‘-i belâ

* “Euzü Besmele”ye telmih.

** Kuzey Afrika’da yaygın olan ve Ahmed Şerif es-Senûsî (1873-1933) liderliğindeki tarikat.

Ey hüküm hey'eti, ey belde-i meşhûre: Lahey

Hiç hukûk-ı düveli almayınız kâle dahi

Sulha gûyâ olacak lâf u güzâflar hâdim[*]

Mâ-hazâ yapılan işlere bak hep hâdim[**]

[9] Ettiniz 'âlem-i İslâm'ı serâpâ ikâz

Yaparız biz sizi artık güzel ördek, iyi kaz

Anladık Avrupa'nın fikrini zâten ne imiş

Sanki ebkâr-ı temeddün bize bigâne imiş

Medeniyyet size âyâ nereden geldi kadîm

O esâsât bizim; sanmayınız oldu 'adîm

Hırz-ı cândır bize "Kur'ân" o eder fasl-ı milel

Gelse de rûz-ı kıyâmet ona gelmez ki halel

Kuvve-i zâlîme, hakkı edemez katl ü salîb[***]

Uğraşıp durmayınız olmasın encâmı mehîb

"Âlimallâh" işiniz böyle giderse keferel!

"Beyze-i sürh[****] gibi" hep boyanır hûna küre

-3-

İşte ben fikrimi yazdım yine girdim sadede

Bu denâetleriniz sığmadı, sığmaz 'adede

[10] Durmayıp harbe de hazırlanıyor Bulgar'ımız

Korkarım "Sofya" sakın olmasın ilk ilgarımız

Kaşınıp durma sakın sen de 'azîzim Karadağ

Açarız bak sana da sînene lâyık kara dâğ

Hepiniz uslu durun zıplamayın Balkanlar!

Yoksa tûfâna boğar cümlelerinizi al kanlar

İki yüz beklemeyin sizlere yüz verdik ise

* *hâdim* (خدم) "hizmet eden".

** *hâdim* (هادم) "yıkıcı".

*** *salîb* (صليب) "zürriyet, sertlik, katılık".

**** "Kırmızı yumurta" demek olup Paskalya yumurtasına telmihtir.

Hıfz edin kaptığınız şeyleri gasben neyse
Fazladır fazla, bu yaptıklarınız zulme rehîn
Bizi hep fart-ı sükût etmededir gadre karîn
Acze hamletmeyiniz sâkit olan hâlimizi
Çünkü târîh-i milel, söylüyor iclâlimizi
Kanı kanla yıkamak bizde de emr-i meşrû'
Şu kadar var ki esâsen sebep olmak memnû'
Siz ki evvel atılıp oldunuz alçak bâdî
Vâcib oldu bize el-hak size olmak hâdî
[11] Yetişir yaptığınız! Çok ileri gitmeyiniz
Kırdınız kalbimizi fazlaca incitmeyiniz
Bir nasîhat vereyim dinleyiniz fâ'ideli
Yok mu eshâb-ı zekânız hepimiz zır mı deli?!
Türklerin ayranına değmeyiniz kim kabara
Bir ziyâfetle bütün askeriniz yer, papara
Kırkı da aştı ve taşı o rezâletleriniz
Kavm-i A'râb uyanırsa serilir hep seriniz
Arnavutlar da size ders-i şecâ'at verecek
O zamân 'akl-ı cehûlâneniz artık erecek
Ya o arslan gibi Lazlar, ya o gürbüz efeler
Sizi itler gibi ya bahre döker, ya zedeler
Kürtleri Gürcü ve Çerkesleri bilmem neleri
Ne yaparsın o gazanferleri sürsem ileri
İsevî, Müsevî bi'l-cümle vatandaşlarımız
Kafanı kırmak içindir bu demir taşlarımız
[12] Bütün Osmanlıları böylece kızdırmayınız
Kızdırıp: Kendinizi ha bire, kırdırmayınız

-4-

Sende yok zerrece ârâ-yı isâbet-ârâ
Yaptığın zulm-i sarîhde sebeb-i kahrın ara
Sana hüsrân var edersen bu 'inâdında karâr
Sabreden şâhid-i âmâlini elbette sarar
Sabr-ı miftâh-ı ferecdir bunu anlar mı 'acûl
Mutlaka nâdim olur 'âcil olan merd-i cehûl
Sabreden dervîş için maksada ermiş derler
Bunu ecdâdımız el-hak mesel etmiştirler
Daha çok böyle bizim dilde durûb-ı emsâl
Dinle de birkaçını söyleyeyim 'ayn-ı misâl
"Tekkeyi bekleyen elbette içer orbasın"
"Hak yapar lütfu ile mürğ-i garîbin yuvasın"
[13] Hem de derler ki "gülermiş iyi, en sonra gülen"
Savdınız nevbeti siz, hep bizedir şimdi gelen
Harmanın en sonu dervîşlerin hissesidir
Sen emîn ol, orası ruhumuzun arsasıdır
Tama'-ı hâma düşüp eyledin ibrâz-ı gurûr
Kırk karış yer alır almaz ne bu i'lân-ı sürûr
Katl-i nisvân ile verdin medeniyyet gûyâ (!)
Bu mudur sizdeki âsâr-ı temeddün âyâ?!
Bu zebûn-küşlüğün encâmı cezâsız kalmaz
'Âcize zulmedenin gadri edâsız kalmaz
Bedevîler (!) ezecektir seni bir hayli daha
O herîfler de ne çok ehl-i nehy, ehl-i dehâ
'Akd-i sulh etmeğē bak artık inan bendenize
Seni erbâb-ı cihâd etmesin ilkâ denize
Sana son pendimi îrâd edeyim dinle beni

Ey saçan ‘âleme efkâr-ı şekâvet medenî!

[14] Daha bir parça olursan bu fütûhâta harîs

Ne bacağında kalır don ne de arkanda kamîs

-5-

Nene lâzımdı Trablus nene lâzımdı Fizân

Nâ-becâ banyo yapar, nâ-be-mahal böyle kızan

Bizi bir ültimatomla[*] niçün ettin iğfâl

Afrika ÷lkemizi zulm ile ettin işgâl

Verdiğin ahdi bozup harbi de ettin i’lân

Zâten îmânı bozuklarda bozuktur eymân

Bâb-ı ‘âlî ne kadar hilm ü tahammülle sana

Yazdı; yalvardı fakat sen ona verdin hep gınâ

Zâhirî kuvvetine öyle güvendin ki a dún

Ma’nevî kuvveti inkâra cesâret buldun

Biz ricâlarda buldukça sen oldun mağrûr

Mütekebbirleri Hak, âkîbet eyler makhûr

[15] İltikâm eyleyecektir seni dostum, bu savaş

İntikâm fırsatı bak yaklaşıyor sulha yanaş

Ejder-âsâ Bedevîler sana âteş saçıyor

Kurduğun hîlelerin bak sana işler açıyor

Kahramânâne hücum etti Arap, asker ile

Dâhili, sâhili doldurdu bütün leşler ile

Gider en sonra karışmam ayağından çizme

Seni berbâd edecek böyle planlar çizme!

Şu Arapçıklara bak savleti var ric’ati yok

Rengi esmerse de, vicdânı beyaz cevheri çok

Târûmâr etti seni ahz-ı Trablus elemi

* İtalyan hükümetinin 23 Eylül 1911 ve 28 Eylül 1911 tarihlerinde Osmanlı hükümetine Trablusgarp’a ilişkin olarak verdiği notalar kastedilmektedir.

Kal'ası üstüne diktin yine kahren 'alemi
Sözümü dinle de koş "Hazret-i Vilhelm'e"[*] dayan!
Bu dayak bir sopadır: âkıbetin işte 'ayân!
El-amânlar diyerek git de ricâlarda bulun
Alamanlar sana yardım eder[**] ey fikri odun
[16] Seni min-ba'd orası şüphesiz eyler îrât[***]
Sen ise kendi hesâbınca diyordun îrâd
Himmat-i "Neşet"[****] ile eyledi neşet bu zafer
Görmemiş çeşm-i beşer böyle şec'âne sefer
Üç bin askerle kodu karşı otuz bin nefere
Yine alt oldu bu kesretle îmânsız kefer
Hele bir vak'a size 'arz edeyim münşerihan
Siz de hep dinleyiniz cân u gönülde ferahan
Bir Arap şeyhi hüçûm emri verir kurşun atar
Düşmânın hepsi hemen ser-be-zemîn hâke yatar
Sinleri on sekiz ancak delikanlı ve civân
Yok imiş donları da malları meydânda 'ayân
Bunları kâmilen almış o kabîle hep esîr
O civârı Bedevîler bütün etmiş teshîr
O zaman şeyh demiş ormanı bir balta yarar
Nev-civân düşmânımız üste değil alta yarar
[17] – 6-
Muhterem bir arkadaşım var ki çalışkan gâyet[*]
Elzemi lâzımı göstermeğe etmiş himmet
O refikim de demiş hep de demir yol yapalım

* Almanya Kayseri II. Wilhelm Friedrich (hükümranlığı 1888-1918).

** Almanya ve İtalya arasındaki ittifaka göndermedir.

*** *îrât* (إيراط) "vartaya, tehlikeye düşürme".

**** Osmanlı Trablusgarp askerî heyeti komutanı Erkân-ı Harp Miralayı Neşet Bey.

* Mısranın vezni bozuktur.

Boş imiş fikr-i donanma yolu bol bol yapalım
Güzel ammâ bize eylerse tehâcüm a'dâ
Bir de kuvvet gelerek bahren olursa peydâ
“Siz de misliyle mu'âkîb olunuz” der Kur'ân
Acep olmazsa donanma buna var mı imkân
Ben dedim yolları ihmâl edip ihmâl[**] edelim
Ben dedim elzemi idrâk edip ikmâl edelim
O bizim elzeme lâzım diye etmekte sebât
İşte bir nokta ki nükteyle hep etrâfî muhât
İctihâdım bu benim; nass ile sâbit da'vâ
Üç cihetten karamız işte muhât-ı deryâ
[18] Masrafın nispetini gösteriyor sözlerimiz
Böylelikle kalır ancak elimizde yerimiz
Hey'et-i devleti ben bir cesede benzetirim
Yolları: Hep o vücûd içre damar addederim
Kan da gûyâ ki donanma, o demek hâris-i cân
Biri lâzımsa eğer diğeri elzem her ân
Kan bulunmazsa damarda yaşamaz hiç o vücûd
Damar olmazsa kanın feyzi de olmaz meşhûd
Bir zamanlar bütün âfâkı ederdik tehdîd
O zaman vardı donanma, yok idi hatt-ı hadîd
Şimdi artık yine ircâ' edelim kilkimizi
Tutalım kısıralım pek avanak tilkimizi
Daha bir kuvveti varmış çıkacakmış karaya
Vardır emsâlleri: Onlar da girer hep sıraya!
Sen unuttun mu ne yaptı sana arslan o Hasan[*]

** ihmâl (إهمال) “ehemmiyet verme”.

* Nefer Hasan olarak dile getirilen askerın Trablus kıyılarının İtalyan filosunca bombardımanı esnasında kıyı kalelerinde ilk direnişini gösteren Osmanlı garnizonu askerlerinden olduğu anlaşılmaktadır.

“Kırk Karış” kal'asına tek başına dehşet asan
[19] Zırhlılar, üstüne yağmur gibi top atmış iken
O yine oldu sebâtıyla size lerze-figen
Düştü hâk üzre karıştı şühedâ zümresine
Girebildi o zamân askeriniz kal'esine
Otuz üç tânenize sinesini yaptı siper
Bu mukaddes neferi mâderi şefkatle öper
Ey vatan yavrusu ey canlı Hasan anlı Hasan
Ölmedin sen, yaşıyorsun yaşa ey şanlı Hasan
Titresin bir nefere karşı bütün askeriniz
Sizde hiç yok mu yiğit hep kaçıyor leşkeriniz
Kalemim taşı fakat hakkıdır olmak sâ'il
Bir alay itlere âsân mıdır olmak hâ'il
Hamdülillâh ki bize nusret-i Hak oldu mu'în
Buldu hep dillerimiz teşne iken mâ-ı ma'în
Bizce Allah'tır ancak beşeri gâlip eden
Hâdim-i emri demektir bu küçük rûh u beden
[20] Farzdır hem de çalışmak onu irzâya hemîn
Tâ ki bulsun yedimizle yerini feyz-i mübîn
O zaman 'adlen olur hep bize tâbi dünyâ
Ne olur olsa hakikat? Şu mu'azzam hülyâ
-7-
Ahz ü gasp eylediniz ülkemizi kıt'amızı
Çaldınız hakkımızı, hıntamızı, hıttamızı
Buna bir sirkat-i medeniyye demek elbet yakışır
Sizde de nâm olarak millet-i neket yakışır
Var mı târihte bilmem buna benzer vak'a!
Böyle bir hâdise zannım oluyor ilk def'a

Mel'ânet nâmı size tâc-ı mübâhât olsun
Dilerim sizde hayât, gıpta-i hayyât olsun
Sizsiniz vâris-i ahlâkı esasen "Roma"nın
Kanlıdır perdeleri böyle fecî bir romanın
[21] Acırım tükürge billâhi tükürsem yüzüne
Dâd-ı haktır ne kadar varsa mezâlîm özüne
Bir uruşta ikiye bölmedesin etfâli
Kahramânlıkta acep var mı bunun emsâli
Size barbar demek isnâd-ı ma'âlî sayılır
Bize yaptıklarınız sanmayınız kim sayılır
Biz sabûrâne durup eylemedik feth-i dehân
Şimdi kazgan yanyor et bakalım vaz'-ı dehân
Bir ziyâfet çekelim biz size dünyâ görsün
Hep yesin askeriniz korkulu rûyâ görsün
Derne, Bingâzî, Trablus ne güzel câ-yı mesâr
Bunların yıldırımını cümledenize çâh-ı mezâr
Bir iki tekne ile yıkamak olmaz çamaşır
Şimdi aklın var ise onları çek bir bir aşır
Böyle bombardıman olmaz bu ne gümbürtü duman?
Bizi terhîb ise maksat olur encâmı yaman
[22] Sizi bir kıstıralım kûşeye mıncıklayalım
Makaronyayı tıkip ağzınıza mıhlalayalım
Küçücük birtakım etfâli de katletmişsin
Medeniyyet bu ise tâ dibe dek gitmişsin
Ne denir? Avrupa görsün bu nasıl kavm-i haşîn
Tıfl-ı ma'sûma şekâvet bile kıymaz bu ne şeyn
Tâ kıyâmet sana nefret, sana la'net benden
Ne kadar var ise millet müteneffir senden

Vahşetin böylesini görmedi târîh-i beşer

La'net olsun size: Ey millet-i ednâ vü eşerr

-8-

Var idi sende Trablus emeli hem ezeli

Daha bir misli kudurdun seni asker ezeli

Oranın zaptını fikrince mukarrer bildin

Şimdi lâkin ne imiş emr-i mukadder bildin

[23] Askerî seyr ü tenezzüh mü diyordun ne? Fakat

Gördün ammâ ki bu fikrin ne kadar çıktı sakat

Oranın fâtihi Târik, 'Ukbe, Mûsâdır[*]

Sivrice dağları keskince birer mûsâdır[**]

Zâlimen gözlerini ülkemize böyle diken

Batar elbette o kör gözlerine böyle diken

Patlasın bomba gibi kanlı hezîmetleriniz

Nerede kaldı acep şanlı 'azîmetleriniz?!

Bu felâketleri sen kendine kendin verdin

Dibi yok maksadına işte nihâyet erdin

Size evvelce gelen neşve-i pür-fahr-i gurûr

Yaptı bir 'aks-i 'amel eyledi imhâ-yı sürûr

Verdiğin metn-i beyânnâmede dostum "Kaneva"***]

Verdin 'Urbânâ bütün va'd-i mekârîmle nevâ

Yaptığın lâkin o dehşetli mezâlim ne tezâd

Bu mudur sizde acep safvet-i ahlâk u nihâd

[24] Hele mescitte Arap Hakk'a ederken tâ'at

Sana dîn der mi ki at kurşunu öldür, fırsat!

Yaptın ammâ bu fecâ'at bu şenâ'atleri sen

* Târik bin Ziyad (ö. 720), Ukbe bin Nafi (ö. 682) ve Musa bin Nusayr (ö. 717) Kuzey Afrika'nın Müslüman fatihleridirler.

** *mûsâ* (موسى) "ustura".

*** Trablusgarp Savaşı'nda İtalyan Seferî Kuvvetler Komutanı General Carlo Caneva (1845-1922).

Tâ-ebed bunları ta'mîr edemez fi'l-i hasen
İntikâm almadan A'râb teşeffî ona yok!
Ba'demâ dolmaların yutmayacak karnı da tok
Çünkü aldattı ekâzibin o safvetlileri
Artık uçsan bile yok bir adım atmak ileri
-9-

Ey İtalyâda kral, Afrika'da imparator
Makaronyayla beraber yiyeceksin terator
Denizi görmeden evvelce sıvanmış paçalar
Sofra yok, elde çatal gezmede yer yer çaçalar
Değmiyor hande-i istihfâfa bile yaptığınız
Elinizden gidecek; fâ'iz ile kaptığınız
[25] Dayak altındasın elân! Bu nasıl maskaralık
Kılıç-âsâ kesiyordun ölegör ıskaralık
Yok mu hakkım sana dersem avanak, şaşkın alık
Bu temellük ne biçim şey daha deryâda balık
“Don Kışotluk” yakışır zâtına ancak düdüğüm
Öyle bir 'ukdeye düştün ki çözülmez bu düğüm
Ey fecâ'atle, redâetle muhakkar millet!
Ey şenâ'atle, denâetle muhammer illet!
Sizi tahkîre tenezzül bile bir züll gibidir
Yeriniz varsa muhakkak denizin tâ dibidir
Cisminiz, hubs ile telvîs edecek bahr ü berri
Gâlibâ kalmayacak nâmınızın hiç eseri
Bir hezîmet daha verdik sana dehşetli kötek
Üç olur hak oyunu bak daha lâzım bir tek
Derne'den yağına attık da kavurduk seni biz

Öyle yırttık ki seni vız gelir artık sana bîz[*]
[26] Arkadan öylece bir baskına düştün ki hemân
Bu felâket, sana dehşet verecektir heme ân
Geçti binlerle ganâim ele bî-nakd ü şîrâ
Top; tüfek hayli de erzâk, mühimmât, üserâ
Geldi “Bingâzî”ye nevbet o da merhûn-ı zamân
Sıkı tut kendini zîrâ bu sefer yoktur amân
Koşuyorsun ikide bir de o daldan bu dala
Kurşunu bir ye de bak sersem olursun budala!
Dimyat’a sen de pirinç almağa gittin çoşarak
Evdeki bulguru kurtarmağa sa’y et koşarak
İttihâd etti Arap Türk ile dînen hem-zâd
Yapacaklar sana şîrâne, dilîrâne cihâd
Bunları kuvvetiniz varsa tutup bağlayınız
Yoksa benden size son söz: Tabanı yağlayınız
Size melce’ olamaz hem dereler hem tepeler
Zâlimi ‘adl-i Hudâ hem zedeler hem tepeler
[27] Korkunuz böylece artarsa sizi harp eritir
Onların her biri zîrâ ne yaman harp eridir
Biri harb biri darb biri ejder biri şîr
Kismetin kahr ü hezîmet: Sana benden tebşîr
-10-
Mısır’ı, Hind’i, Yemen’i, Arz-ı Hicâz’ı, Habeş’i
Tâ kökünden seni mahvetmeğe kâfi bu beşi
Yaptığın zulm ile heyecâna getirdin Mısır’ı
Yutacaksın koçanı görmeyeceksin mısırı
Verdiğin yemleme kızdırdı ‘umûmen Hind’i

* *bîz* (بیز) “iri dikiş iğnesi”.

Bir piliç, yok sana min-ba'd değil bir hindi
Hâlin agzeb ediyor Arz-ı Hicâz'ı, Yemen'i
Çizme çok, baldırı çıplak sana hattâ yemeni
Gerçi var bizde de ibrâz-ı tehâvün hâli
Çırçııldak gibi kalmıştı o yerler hâli
[28] Böyle yapmakta fakat bizce zarûret var idi
Bilir erbâb-ı siyâset ki zamân pek dar idi
Bu husûsu hele îzâh edecektir târîh
Bizim ancak işimiz vak'ayı nazmen teşrîh
Ansızın bastı İtalyan, ederek nakz-ı 'uhûd
Pây mâl etti hukûk-ı düveli hepsi şühûd
Nâgehânî düşeyazdık bu itin hîlesine
Yedi yumruk yedi ammâ bir 'aded sillesine
Daha geçtikçe zamân fâ'izi artar bî-şek
İyi kur nispeti bir hayli düşün kalma eşek
Uğradık şerre fakat bak bize hayr oldu sonu
Biz de tahlîs edelim – mahvile – şerden soyunu
Maksadın şimdi bizi böyle za'ifken ezme
“Hasta arslan yer imiş çünkü eşekten tekme!”
Esiyor bâd-ı zafer şimdi bizim semte serin
Sen de fırsat var iken kaç da halâs eyle serin
[29] Denizi kana boyattın bu ne hûnhârlıktır
Bu ne zillet, ne mezellet, ne kadar hârlıktır[*]
Bizi aldattı sözün kahpece ettin hareket
Emelinmiş geri almak yine verdin mühlet
Sen dilersen gece gündüz bize gadr et zulüm et!
Bizdedir hak, onu ihfâ edemez hiç zulmet!

* *hôr* (خوار) “hor, hakir, aşağı”.

-11-

Anladım ben seni işgâl edecek Bahr-ı Sefid
Eylemişsin yine hülyâ ile peydâ-yı ümid
Öyle farz eylediğin sûrete girmez Adalar[*]
Akli zâ'id gemici böyle götünden mi dalar
Bu da bir cinnet-i diğèr bu da bir zulm-i sarîh
Dâd-ı haktır sana zaten ezeli fi'l-i kabîh
Aslınız bak ne imiş anlatayım muhtasaran
Sizi benden arayıp sorsun, eğer varsa soran
[30] Var imiş eski zamanda iki kardaş-ı ma'rûf
Bunların ismi: Romus hem Romulus kanlı hurûf
"Bu ikiz zâde-i mâder-bâhte" Türkçesi piç
Büyümüş orman içinde iki mâr-ser-i piç
Şîr-i mâder yerine kurt sütü emmiş canavar
Bunların fitrat-i asliyyesi gerek[?] olsa ne var
Bu ikizdir medenî (!) bir-i şenâ'at kovası
İşte ahfâdı da meydânda cinâyet yuvası
Birisi diğèrini öldürüp olmuş hâkim
Kâtil-i dâder olandan ne umarsın sankim
Kurdun evlâdı nihâyet ne olur böyle zalûm
Onların hep arayıp içtiği hûn-ı mazlûm
İşte ol kâtil u mahsûl-i zinâ ensâli
Böyle bir milletin asla olamaz emsâli

-12-

Ey Kral Viktor Amanel veled-i Umberto!![**]

Verdi pek neş'e sana sekr-i şarâb-ı Bordo

* Rodos ve On İki Ada kastedilmektedir.

** Trablusgarp Savaşı esnasındaki İtalyan Kralı III. Vittorio Emanuele (hükümranlığı 1900-1946) ve babası Kral I. Umberto (hükümranlığı 1878-1900).

[31] Yaptığın sanki değilmiş gibi kâfi be adam

Körleri hastaları ettiriyorsun i'dâm

Hele mecrûhlara işkence ne vahşet ya Rab!

Aslınız piç idi gösterdi bunu dehşet-i harb

İşte Nemrûd olanın böyle şenâ'attir işi

Sana bir tatlı nasîhatti unuttun Habeşî^{***}

Şimdi de zannederim saldıracaksın Sisam'a

Sözümü dinle şu pis kanına kendin susama

Eyleme meyl-i Midilli ve temennî-yi Rodos

Arkadan çünkü basar 'ayn-ı 'Arab bâd-ı lodos

Limni'den de sana yok fâ'ide kat'î bilesin!

Söyledim ben ona da baltayı keskin bilesin

Sanma bir başkası da "leşkerini" besleyecek

Pâk olan yerleri "levs-i medeni" pisleyecek

Gözünü aç da sakın eyleme tehdid Beyrût

Kaplar âfâkı karışmam o zaman bû-yı bârût

[32] Etmesin fikrini mersâ-yı Selânik işgâl

Orda var çifte burun sadmeyi yersin derhâl

Seni teşvîke medâr olmasın İzmir limanı

Sana hayvân gibi mutlak yedirirler samanı

Dolaşıp durma yorulma bulamazsın ekmek

Ekmeğe lâzım ayol 'arz-ı liyâkat etmek

Tatlılıkla bize etseydin eğer bast-ı cevâb

Belki de eyler idik maksadı tervîce şitâb

Arap'ın hiddeti şiddetli belâdır bak gör!

Kibrin, âsâr-ı gurûrun seni etmiş bak kör

Mütekebbir, çeker elbette cezâsın encâm

*** İtalya'nın 1896 yılında Habeşistan'a karşı giriştiği ve İtalyan birliklerinin bozguna uğradığı Adova Savaşı'na göndermedir.

Ber-murâd olmayacaksın kalacaksın nâ-kâm
Sana düşmân yetişir Zenc ile kavm-i Berber
Sen tırâş istedin onlar sana olsun berber
Oralarda kalacak sanma nuhûset eseri
Tâ dibinden kesecekler o nuhûsetli seri!
[33] Akdeniz'de bilirim gerçi donanman gezecek
Karada lâkin emîn ol seni asker ezecek
Ne çıkar böyle hezîmetli nümâyişlerden
Varsa 'aklın hazer et böyle mahûf işlerden
Zulmetinle çalıp setrediyorsun güneşi
Gün gibi zâhir iken Hak olur elbet gün eşi
Sana yok lütf-i ilâhî, ne de imdâd-ı Mesih
Seni tazyîk edecek sâha-yı gabrâ-yı fesih
Belki bir çâre olur derdine al yak bir mûm
Satın aldın bu belâyı ne revâ şimdi gumûm
İnecek beynine tam cenk ü vegâ sâ'ikası[*]
Seni makhûr edecek feth-i cihân sâ'ikası[**]
Görüyor hak tarafı ehl-i basîretle basar
Zulm eğer olsa da gâlip diyemem nûru basar
Adalar'dan dahi el çek sakınıp etme hücûm
Zîce baktım, sana "igrâk" diyor hükm-i nücûm
Şimdilik ensene insin şu metânetli çekiç
Sonra istersen eğer üstüne bir doz da çek iç!

[34] – 13-

"Mihr-i Enver"[***] doğuyor makdemi i'lân-ı zafer

Fikr-i i'lâ-yı cihâd oldu 'umûmî bu sefer

* sâ'ika (صاعقه) "yıldırım".

** sâ'ika (صاعقه) "sevk eden".

*** Trablusgarp'taki Osmanlı direniş örgütünün Bingazi komutanı Erkân-ı Harp Binbaşı Enver Bey (1881-1922).

İstemezdin ki bidâyette bizi zulmün asa
Oldu bâhir eser-i mu'cize-i lafz-ı Îsâ
Biz senin yaptığına şer ile verdik hükmü
Anladık şimdi fakat nükte-i hayr'ül-lekümü[****]
Müttefikler sana bol bol veriyorlar kapama
Sonu açıktır a dostum! Gözünü aç kapama
Onlara arka verip demleri ettin ihrâk
Seni ammâ ki bu kan selleri eyler igrâk
“Millet-i vâhide”nin mesleği İslâm'a 'ayân
Biz muvahhidlere artık sıradır: şimdi dayan
Bir gürültüyle külâh kapmağa kalkıştın ise
Sana benden bir uzunca: heya mola[*****] eylese!
Tutup A'râb'ı hedef patlayadursun topunuz
Asmıyor kimse kulak patlayın ammâ topunuz
Topların agzebine onlar koşuyor dipçik ile
Hılâtı sanki tutup kesmedeler ipçik ile
[35] Bu ne cür'etli, şecâ'atli, hamâsetli cünûd!
Senin encâmına bunlar ne yaman canlı şühûd
Tâ semâvâta kadar çıksa da tayyârelerin
İltiyâm bulmaz o evvel deşilen yârelerin
-14-
'Azmimiz var sana deryâ yolunu tutturalım
Makaronyayı sana metre ile yutturalım
Sana biz gösterelim gayret-i İslâm ne imiş
Fikr-i ilhâkı da gör 'âleme i'lâm ne imiş
Zihnine kim sokuyor meyl-i sakîm-i fethi?

**** İslâm'da savaş hukukuna değinen Tevbe Suresi'ne telmihtir.

***** Gemicilerin ortaklaşa çalışırken çıkarttıkları ses.

Seni feth eyleyecek “mîr-i mücâhid Fethi”[*]
Seni tenvîr edecek sanma nücûm-ı enver
Sana zulmet saçacak “berk-i hüçûm-ı Enver”
Bilmiyorsan ne taraftan zafer eyler neşet
Sana harp öğretecek “mîr-i kumandan Neşet”
Göklere sanki çıkıp atmadasin bombaları
Düşeceksin yere en sonra atıp tombaları
[36] Boğarım la'nete mel'ûn! Seni artık ağanı
Kahramân Türk ve Arap: Belleyecekler ananı
Yeni bir isr-i celil-i medeniyyet (!) duydum
Bize tâ cevî-i hevâdan atıyorsun dom dom
Bu ne kânûn, bu ne vicdân, bu nasıl insanlık
Buna hattâ diyemem – ehven-i şer korsanlık
Gayr-ı müstahkem olan yerlere top atmadasin
Saldırıp arsalar: Böyle kurum satmadasin
Ne müdâfi' ne müdâfa' bu nümâyîş ne demek
Böyle mi korkutacaksın bizi ey şaşkın inek
Rû-be-rû karşı gelip etmeliyiz cenk ü vegâ
Harb-i müthiş göresin ey medenî! Taşkın ağa
Görecektir askeriniz az daha beklerse neler
Çünkü bu harb-i “diyânet” sürecektir seneler
Hâl-i hâzır bunu isbât ediyor pek 'alenî
Yapmadan hayli düşün aklına dostum, geleni
İt gibi her yere saldırma sakın çek elini
Bit gibi sonra kırarlar ve ezerler belini
[37] Deniz ka'ırına insen, göğe çıksan yine bil
Seni imhâ edecektir o bizim kavm-i nebil

* Trablusgarp'taki Osmanlı direniş örgütüne sonradan katılan Paris Askerî Ataşesi Erkân-ı Harp Binbaşı Ali Fethi (Okyar) Bey (1880-1943).

“Hakk”ı pâmâl ederek “kuvvet”e oldun mağrûr

Edecektir seni hakkıyla bu fikrin makhûr

-16-[*]

Ne tuhaf sendeki fikr-i medeniyyet-perver!

Böyle yapmaktaki maksat nedir izâhât ver?

Ortada gaspa sebep yok, bu nasıl meslektir?

Yaptığın halka senin boynuna bir ilmektir

Bizi temdîn[**] ise kastın; ona sen elyaksın

Diyemem ben, bize nispetle daha eşfaksın

Oralarda medeniyyet yoksa a dostum sana ne

Ülkeniz bak daha vahşettir de, ammâ bana ne

Ya cenûbu o İtalyan medenî yer mi ‘aceb

Başka bir devlete olmaz mı bu şey ‘ayn-ı sebep

Böyle esbâb-ı siyâsiyye: ‘azîm tehlikedir!

Hele îcâd edene bâ’is-i la’net lekedir

[38] Bizi tehdîd ile uğraşma sonu sarpa sarar

Zâten ıslanmışa âyâ sulu sepken ne yapar

İkide birde diyorsun “kaparım ha Boğaz’ı!”

Sıkırım ben de mukâbil o senin pis boğazı

“Dardanel”den sana yok fâ’ide miskin kapudan

Topu yersin koğulursun o siyâsi kapıdan

Çanak açtıkça “Çanakal’a’mıza” yersin odun

Ne garîb hâl: Bize dostluk satıyordun daha dün

Sevk ü ihrâc ediyorsun karaya leşkerini

Seriyor kumlara erbâb-ı gazâ leşlerini

* Metin bölümlendirilirken hata yapılmış ve 14’ten 16’ya atlanmıştır.

** İtalyan hükûmetinin *mission civilisatrice* (medenileştirme misyonu) tezlerine göndermedir. Aynı dönemde Mustafa Suphi’nin (1883-1921) yayınladığı ve İtalyanların Trablusgarp’ı yutma doğrultusundaki tezlerine yanıt veren *Vazife-i Temdîn* (1912) adını taşıyan antiemperyalist içerikli kitapçığın başlığı da söz konusu kavramın Türkçeye çevirisini göstermektedir.

“Makedonya” sana sevdâ-ger-i hırs olmayacak
“Dübb-i asgar” hele bâzîçe-i hırs[***] olmayacak
Anladı cümle cihân mel’ânet-i fitratını
Bilmeyen kalmadı hiç şeytanet-i hilkatini
Ne kadar yüz­süz imişsin hem utanmaz ve denî
Böyle şeylerle mi âyâ size denmiş medenî
Ne kadar varsa rezâ’il sana olmuş kısmet
Bunları saymadasın sen de medâr-ı ‘ismet
[39] Hayret etmez mi buna ehl-i mekârim acaba
Mâ-hazâ oluyor gayretin icâb-ı hebâ
Ne kadar mefsedet icrâ edip olsan zallâm
Yine sen “nûr-ı mübîni” edemezsin ızlâm
Gidiyorsun geliyorsun bu tekâpû ne demek
Oluyor hepsi hebâ mahvoluyor bunca emek
Roma’ya sanki niçün gittin a dostum Kaneva
Oraya almak için gitmedin elbette hevâ
Hep İtalyanları teşcî‘ ediyorsun harbe
Onların da olacak kısmeti en son harbe[*]
Arap’ın dipçığı mermîden eşeddir hedefe
Cümleniz lâyıık olun böyle mu’azzam şerefe
Karşıdan harb ü vegâ korkak olanlar işidir
Hâlbuki korkak olan bence değil er, dişidir
Güvenen kendisine cenkte muhâcim kesilir
Düşmâna hamle eder de ya keser, ya kesilir
Kahramânlar cân alıp vermemeğe gayret eder
Sizin asker de bunun aksine hep himmet eder
[40] Roma’da sâha-yı cevlânı geniş farz ettin

*** *hırs* (خرس) “ayı” anlamına gelen kelime Büyükayı ve Küçükayı Takımyıldızlarına göndermedir.

* *harbe* (حربة) “mızrak, süngü”.

Krala askerinin azlığını arz ettin!
Bir avuç Türk'e mukâbil ne kadar havf ü hirâs
Yüz bini geçti senin askerin ammâ yine az
Zırhlılarla yine kırk bin kişi döktün karaya
Yetişir bunca masârif acı artık paraya
Sana benden bu da bir ders-i nasihat olsun
Evimizden çıkınız tâ yerini hak bulsun
Biliniz ev yıkanın hânesi ma'mûr olmaz
Müskirât içmeyenin gözleri mahmûr olmaz
“Gayre kahretmeyenin kendisi makhûr olmaz”
Kısm-ı evvelin sonu

KAYNAKÇA

- Duman, Halûk Harun, *Balkanlara Veda*, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul 2017.
- Gariper, Cafer, "Savaş Edebiyatı ve Recep Vahyi'nin Kalem Ürünleri", *Türk Harp Edebiyatı Konulu I. Uluslararası Türkiyat Sempozyumu*, Berikan Yayınevi, Ankara 2014, s. 409-416.
- Jowett, Garth S. – O'Donnell, Victoria, *Propaganda and Persuasion*, Fifth Edition, Sage Publications, Washington 2012.
- Köroğlu, Erol, *Türk Edebiyatı ve Birinci Dünya Savaşı 1914-1918*, İletişim Yayınları, 2. baskı, İstanbul 2010.
- Malesevic, Sinisa, *The Sociology of War and Violence*, Cambridge University Press, Cambridge 2010.
- Mansilla, Paulino Toledo, "Trablusgarp Savaşı'nın İdeolojisi ve Propaganda Esasları (1911): Trablusgarp ve Sirenayka'da Çökmekte Olan Osmanlı Kültürüne Karşı Bir Kurtuluş Çaresi Olarak Görülen İtalyan Medenileştirme Misyonu", *Osmanlı Devleti'nin Dağılıma Sürecinde Trablusgarp ve Balkan Savaşları*, yay. haz. Mehmet Ersan – Nuri Karakaş, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2013, s. 555-564.
- Recep Vahyi, *Manzum Türkiye-İtalya Harbi*, [y.y.] 1328 [1912].
- Srâtmüstakim Mecmuası*, VII, ed. M. Ertuğrul Düzdağ, Bağcılar Belediyesi Kültür Yayınları, 2016.
- Ulucutsoy, Hasan, *Cihattan İttihatçı Propagandaya: Osmanlı Savaşlarında Propaganda ve Edebiyat (1828-1912)*, Libra Kitap, İstanbul 2020.
- Wright, Quincy, *A Study of War*, The University of Chicago Press, Chicago 1983.